

DRITTE ASIATISCHE
FORSCHUNGSREISE DES GRAFEN EUGEN ZICHY.
— BAND II. —

ZOOLOGISCHE ERGEBNISSE
DER
DRITTEN ASIATISCHEN FORSCHUNGSREISE
DES
GRAFEN EUGEN ZICHY

REDIGIRT VON

DR. G. HORVÁTH

ORD. MITGLIED DER UNGARISCHEN AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN,
DIRECTOR DER ZOOLOGISCHEN ABTHEILUNG DES UNGARISCHEN NATIONAL-MUSEUMS.

— MIT 28 TAFELN UND 22 TEXTFIGUREN. —

BUDAPEST . . . 1901 . . . LEIPZIG
VICTOR HORNYÁNSZKY KARL W. HIERSEMANN

Pp. 121-129 in: Horváth, G.

Zichy Jenő Gróf harmadik orosziai utazásának
állattani eredményei. Vol. 2. Budapest: V. Hornyánsky, xli + 470 pp.

HYMENOPTERÁK.

MOCSÁRY SÁNDOR M. NEMZ. MÚZEUMI ÓR.

ÉS

SZÉPLIGETI GYŐZŐ TANÁRTOL.

HYMENOPTEREN.

VON

ALEXANDER MOCSÁRY,

CUSTOS AM UNG. NATIONAL-MUSEUM

UND

PROF. VICTOR SZÉPLIGETI.

ZICHY JENŐ GRÓF
HARMADIK ÁZSIAI UTAZÁSA.

— II. KÖTET. —

ZICHY JENŐ GRÓF
HARMADIK ÁZSIAI UTAZÁSÁNAK
ÁLLATTANI EREDMÉNYEI.

SZERKESZTETTE

DR. HORVÁTH GÉZA,

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA RENDES TAGJA,
A MAGYAR NEMZETI MUZEUM ÁLLATTANI OSZTÁLYÁNAK IGAZGATÓ-ÓRE.

— 28 TÁBLÁVAL ÉS 22 SZÖVEGKÖZI ÁBRÁVAL. —

BUDAPEST . . . 1901 . . . LEIPZIG
HORNYÁNSZKY VIKTOR KARL W. HIERSEMANN

HYMENOPTERÁK.

A hártýásszárnyú rovarok rendjéből az expedíció zoologusa, CSIKI ERNŐ úr, 499 fajt és 17 fajváltozatot gyűjtött 1985 példányban. Ez eléggé tekintélyes szám, ha figyelembe vesszük ama nehézségeket, melyekkel a folytonos utazás alatt küzdeni kellett, és másrészt az idő rövidségét is.

Az alább felsorolt 499 faj és 17 fajváltozattól a Kaukaszban 9, európai Oroszországban 283, Szibériában 260, Mongóliában 14 és Kínában 7 faj lett gyűjtve.

A *Cynipidae*, *Ichneumonidae*, *Evanidae*, *Braconidae*, *Chalcididae* és *Proctotrupidae* családokat SZÉPLIGETI GYÖZÖ tanár, a többi családokat MOCSÁRY SÁNDOR dolgozta fel, ki egyes fajok meghatározásánál ANDRÉ, EMERY, FRIESE, KOHL és KONOW ismert nevű specialisták szíves tanácsát is igénybe vette.

A gyűjtöttek között 53 a tudományra nézve új faj, 1 alfaj és 7 fajváltozat van; ezek az egyes országok szerint következőleg oszlanak meg: Oroszország 27 faj és 3 fajváltozat, Szibéria 26 faj és 4 fajváltozat, Mongólia 1 alfaj és 1 fajváltozat. Hogy a rovarévők (*Entomophaga*) között oly sok új faj akadt, az abban leli magyarázatát, hogy az orosz rovarászok eddig ezekkel kevésbé foglalkoztak, mint a fulánkossal (*Aculeata*), a mennyiben PALLAS, EVERS-MANN, RADOSZKOVSKY és főleg dr. MORAWITZ NÁNDOR az óriási Orosz biro-

HYMENOPTEREN.

An Hymenopteren hat der Zoologe der Expedition, Herr ERNST CSIKI, 499 Arten und 17 Varietäten in 1985 Exemplaren gesammelt. Es ist dies eine beträchtliche Anzahl, wenn man einerseits in Betracht zieht, mit wie viel Schwierigkeiten während der Reise zu kämpfen war, andererseits die wenige Zeit, welche dem Sammeln gewidmet werden konnte.

Von den unten verzeichneten 499 Arten und 17 Varietäten wurden im Kaukasus 9, im europäischen Russland 283, in Sibirien 260, in der Mongolei 14 und in China 7 Arten gesammelt.

Die Bearbeitung des gesammelten Materials erfolgte in folgender Weise: Prof. V. SZÉPLIGETI bearbeitete die *Cynipiden*, *Ichneumoniden*, *Evaniden*, *Braconiden*, *Chalcididen* und *Proctotrupiden*, die übrigen Familien aber ALEXANDER MOCSÁRY, der bei der Determination einiger Arten auch den Rath der bekannten Spezialisten ANDRÉ, EMERY, FRIESE, KOHL und KONOW in Anspruch nahm.

Unter den gesammelten Hymenopteren befanden sich 53 neue Arten, 1 Unterart und 7 Varietäten, die sich nach den einzelnen Ländern folgendermassen vertheilen: Russland 27 Arten und 3 Varietäten, Sibirien 26 Arten und 4 Varietäten, Mongolei 1 Unterart und 1 Varietät. Dass sich unter den Entomophagen so viele neue Arten fanden, ist leicht erklärlich; die russischen Entomologen befassten sich nämlich bisher mit diesen weit weniger als mit den Aculeaten, welche durch PALLAS, EVERS-MANN, RADOSZKOVSKY und haupt-

dalom ilyenmő faunáját meglehetősen ismertté tették. Mindezek daczára azonban CSIKI ERNŐ gyűjtése a fulánkös hártýásszárnyúak közűl is szolgáltatott néhány újat és másrészt érdekes adatokkal járult a fajok földrajzi elterjedésének ismeretéhez is. Így többek között megtalálta Mongoliában az *Odynerus aurantiacus* Mocs. fajt, mely eddig csak Magyarország központi részéből, Budapest, Kisujszállás és Szeged környékéről volt ismeretes. A legérdekesebb terület úgy látszik Dél-Szibéria és főleg Minuszinszk vidéke, melyet különösen ajánlhatunk az orosz rovarászok figyelmébe.

sächlich durch den ausgezeichneten Forscher Dr. FERD. MORAWITZ so ziemlich bekannt gemacht wurden. Trotzdem hat die Ausbeute des Herrn E. CSIKI auch einige neue Aculeaten enthalten und sehr interessante Daten zur geographischen Verbreitung der Arten geliefert. So sammelte er unter anderem in der Mongolei *Odynerus aurantiacus* Mocs., eine Art, welche bisher nur aus Central-Ungarn, aus der Umgebung von Budapest, Kisujszállás und Szeged, bekannt war. Das interessanteste Gebiet scheint Süd-Sibirien, besonders die Umgebung von Minusinsk zu sein, auf welches Gebiet wir die Aufmerksamkeit der russischen Entomologen hinlenken möchten.

Ordo. HYMENOPTERA.

Fam. Tenthredinidae.

Dolerus JUR.

1. *ciliatus* KNW. — Caucasus: Tiflis (Mons S. David).
2. *dubius* KLG. var. *Abietis* PANZ. — Russia: Kazan.
3. *fissus* HTG. — Russia: Kazan.
4. *haematodes* SCHRK. — Russia: Kazan.
5. *palmatus* KLG. — Russia: Kazan.
6. *palustris* KLG. var. *saxatilis* KLG. — Russia: Kazan.
7. *picipes* KLG. — Russia: Kazan.
8. *pratensis* LINN. — Russia: Kazan.
9. *pratorum* FALL. — Russia: Kazan.
10. *thoracicus* KLG. — Russia: Kazan.

Rhogogastera KNW.

11. *lateralis* FABR. — Russia: Saratow.
12. *viridis* LINN. — Sibiria: Jarovskaja.

Tenthredopsis COSTA.

13. *fenestrata* KNW. — Sibiria: Baltim, Jarovskaja.
14. *Raddatzi* KNW. var. *indocilis* KNW. — Russia: Kazan, Perm.

Pachyprotasis HTG.

15. *Rapae* LINN. — Sibiria: Jarovskaja, Isker.
16. *simulans* KLG. — Russia: Saratow.
17. *variegata* KLG. — Sibiria: Jarovskaja.

Macrophya DHLB.

18. *duodecimpunctata* LINN. — Russia: Kazan.
19. *neglecta* KLG. — Russia: Kazan.

Allantus JUR., KNW.

20. *arcuatus* FOURCR. — Russia: Perm; Sibiria: Tojanov gorodok, Sorokina, Ubej.
21. *viennensis* PANZ. — Sibiria: Minusinsk.

Tenthredo LINN.

22. *atra* LINN. — Russia: Kazan.
23. *flava* PODA. — Sibiria: Jarovskaja.
24. *fulva* KLG. — Sibiria: Krasnojarsk.
25. *mesomelaena* LINN. — Russia: Kazan, Perm; Sibiria: Jarovskaja.
26. *moniliata* KLG. — Russia: Kazan.
27. *rustipennis* FABR. — Sibiria: Jarovskaja.

277—278. 2 *spec. Entedoninarum*. — Russia: Kazan.

Fam. Proctotrupidae.

Proctotrupes LATR.

279. *gravidator* LINNÉ. — Sibiria: Zima.
280. *collaris* SZÉPLIG. *n. sp.* — Russia: Kazan.

Labeo HAL.

281. *pusillus* SZÉPLIG. *n. sp.* — Russia: Kazan.

Aphelopus DALM.

282. *melaleucus* DALM. — Russia: Kazan.

Goniozus FÖRST.

283. *claripennis* FÖRST. — Russia: Astrachan; Sibiria: Ubej.

Teleas LATR.

284. *clavicornis* LATR. — Sibiria: Ubej.

Prosacantha NEES.

285. *spinosa* SZÉPLIG. *n. sp.* — Russia: Kazan.

Platygaster LATR.

286. *tuberosa* NEES. — Russia: Kazan.

Isocybus FÖRST.

287. *rossicus* SZÉPLIG. *n. sp.* — Russia: Kazan.

288. *grandis* NEES. — Russia: Kazan.

Aclista FÖRST.

289. *spec?* — Russia: Kazan.

Galesus CURT.

290. *cornutus* PANZ. — Sibiria: Tomsk.

Belyta JUR.

291. *validicornis* THOMS. — Russia: Kazan.

Pantoclis FÖRST.

292. *rufipes* SZÉPLIG. *n. sp.* — Sibiria: Burdukova.

Fam. Chrysididae.

Cleptes LATR.

293. *elegans* MOCS. *n. sp.* — Russia: Kazan.

Ellampus SPIN., SCHENCK.

294. *auratus* LINN. *var. maculatus* MOCS. — Sibiria: Tomsk.
var. virescens MOCS. — Russia: Kazan.

Holopyga DHLB., MOCS.

295. *amoenula* DHLB. — Russia: Kazan.
296. *chrysonota* FÖRST. — Russia: Kazan.
297. *coriacea* DHLB. — Russia: Kazan.
298. *gloriosa* FABR. — Sibiria: Tomsk.

Hedychrum LATR., MOCS.

299. *Gerstaeckeri* CHEVR. — Russia: Kazan.
300. *nobile* SCOP. — Russia: Kazan; Sibiria: Tojanov gorodok, Krasnojarsk.

Chrysis LINN., MOCS.

301. *fulgida* LINN. — Sibiria: Janova, Tarakanov.
302. *ignita* LINN. — Sibiria: Jarovskaja, Tarakanov.
var. longula AB. — Sibiria: Jarovskaja, Kibalina.
303. *rufa* CURT. (*neglecta* SHUCK.) — Russia: Kazan.

Parnopes LATR.

304. *Popovii* EV. — Sibiria: Minusinsk.

Fam. Formicidae.

Odontomachus LATR.

305. *haematoda* LINN. — China: Tshan-pin-cho.

Messor FOREL.

306. *barbarus* LINN. — Russia: Tzaritzin, Banovka, Saratow.
var. lobulifera EMERY *n. var.* — Mongolia: Burgaltai.

Myrmica LATR.

307. *laevinodis* NYL. — Russia: Kazan; Sibiria: Tobolsk, Omsk, Tomsk.
 308. *ruginodis* NYL. — Russia: Perm; Sibiria: Jarovskaja, Chmelev, Isker.
 309. *scabrinodis* NYL. — Russia: Kazan.
 310. *sulcinodis* NYL. var. — Mongolia: Chara-gol, Urga, Bain-bilch. 4 ♀ pedibus obscuris ut in var. *nigripes* RUZSKY, sed petiolo et postpetiolo irregulariter rugosis (sec. EMERY).

Tetramorium MAYR.

311. *caespitum* LINN. — Caucasus: Tiflis; Sibiria: Minusinsk; Mongolia: Burgaltai, Naran, Olon-chuduck; China: Khalgan, Tschan-pin-cho, Peking.

Tapinoma FÖRST.

312. *sessile* SAY. — Mongolia: Burgaltai; China: Peking. Species hucusque tantum ex America septentrionali cognita (sec. EMERY).

Plagiolepis MAYR.

313. *pygmaea* LATR. — Caucasus: Tiflis (Vallis Vera).

Lasius FABR.

314. *affinis* SCHCK. — Russia: Saratow; China: Khalgan.
 315. *flavus* FABR. — Russia: Perm.
 316. *niger* LINN. — Russia: Kazan; Sibiria: Tobolsk, Isker, Omsk, Tomsk, Ubej, Zima, Burdukova.
subspec. alienus FÖRST. — Russia: Kazan; Sibiria: Omsk, Minusinsk, Troitzkosavsk.

Formica LINN.

317. *cinerea* MAYR. — Russia: Kazan.
 318. *exsecta* NYL. — Russia: Kazan, Perm.
subspec. prebitabris NYL. — Sibiria: Krasnojarsk; Mongolia: Burgaltai.
 319. *fusca* LINN. — Russia: Kazan.
subspec. clara FOREL. — Mongolia: Naran. — Etiam in Asia minore, Georgia, Persia.

subspec. rufibarbis FABR. — Russia: Kazan, Saratow; Sibiria: Omsk, Burdukova.

- var. *fusco-rufibarbis* FABR. — Sibiria: Tomsk.
 320. *gagates* LATR. var. *transcaucasica* NASSON. — Sibiria: Minusinsk, Troitzkosavsk; Mongolia: Chara-gol, Burgaltai, Urga, Bain-bilch.
 321. *nasuta* NYL. *subspec. mongolica* EMERY. n. subsp. — Mongolia: Chara-gol.
 322. *rufa* LINN. — Russia: Perm; Sibiria: Baltim, Chmelev, Omsk, Tomsk, Minusinsk. — Specimina e Sibiria statura minore (sec. EMERY).
 var. *pratensis* GOEZE. — Russia: Kazan, Perm; Sibiria: Jarovskaja, Baltim, Chmelev, Tobolsk, Omsk, Tomsk, Krasnojarsk, Minusinsk.
 323. *sanguinea* LATR. — Russia: Saratow, Perm; Sibiria: Chmelev.
 324. *truncicola* NYL. — Russia: Saratow; Sibiria: Tomsk.
 325. *uralensis* RUZSKY. — Sibiria: Troitzkosavsk.
- Myrmecocystus** WESTW.
326. *cursor* FONSC. — Russia: Saratow; Sibiria: Burdukova; Mongolia: Bain-bilch.
 327. *viaticus* FABR. — Caucasus: Tiflis (Vallis Vera).
- Camponotus** MAYR.
328. *herculeanus* LINN. — Russia: Perm; Sibiria: Baltim, Jarovskaja.
 329. *ligniperda* LATR. — Russia: Perm; Sibiria: Baltim.
 330. *marginatus* LATR. — Sibiria: Tojanov gorodok.
 331. *pennsylvanicus* DE GEER. var. *saxatilis* RUZSKY. — Russia: Saratow, Perm; Sibiria: Tomsk, Krasnojarsk, Minusinsk.
 var. *aterrimus* EMERY. — China: Daba, Khalgan, Tshan-pin-cho.